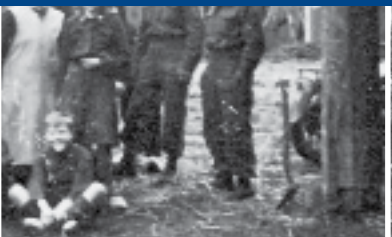

OORLOG IN OVERIJSEL

VERZET RAALE VERZET RAALE VERZET RAALE VERZET RAALE VERZET RAALE VERZET RAALE VERZET RAALE

 [historischcentrumoverijssel](https://www.historischcentrumoverijssel.nl)

Verzet in Raalte

Inleiding

Het verzet in de gemeente Raalte groeide in de loop der jaren uit van klein individueel verzet naar meer georganiseerd verzet. Diverse mensen en groepen gingen met elkaar samenwerken tegen de Duitse bezetter. Vaak gingen dingen goed of bleven ze onopgemerkt voor de Duitsers, maar er ging ook wel eens wat mis. Je leert in dit thema wat verzet is en welk verzet er was in de gemeente Raalte.

Onderduiken

In de beginjaren van de oorlog was het onderduiken en onderduik verlenen niet zo'n groot probleem. Dit veranderde rond 1943 toen onderduikers en zij die hen hielpen zware straffen konden krijgen (zelfs de doodstraf). Er kwam een landelijke organisatie voor hulp aan onderduikers. Dit was het eerste begin van het georganiseerde verzet.

1. Leg uit wat het verzet betekende in de oorlog, door het aanvullen van de woorden op de lege plekken.

Iemand die bij het.....

zat was tegen de.....

Het was erg gevaarlijk om onder te duiken of onderduikers te helpen.

2. Wat denk je dat er kon gebeuren als je zat ondergedoken? Noem twee gevaren.

3. Wat denk je dat er kon gebeuren als je onderduikers hielp? Noem twee gevolgen.

4. Er zijn verschillen tussen jouw leven en die van een onderduiker. Kun je er één noemen?

Onderduikers moesten zich natuurlijk zo stil mogelijk houden om niet ontdekt te worden.

5. Kan je één ding bedenken die je niet (zomaar) mocht/kon doen? Leg je antwoord uit.

Onderduikers deden veel om zich niet te vervelen.

6. Bedenk met welke dingen je, je kon bezighouden als onderduiker. Noem er twee.

7. Stel je voor, er klopt iemand bij jou op de deur. Zou jij diegene binnenlaten om bij je onder te duiken (ook als daar de doodstraf op staat)? Leg je antwoord uit.

Angeli Custodes

Kaart

Angeli custodes plek voor onderduikers

Het gebouw op de foto is Angeli Custodes (aan de Burgemeester Kerssemakersstraat 46, nabij de kruising met de Hofstedelaan) en is momenteel in gebruik als woonzorg- en verpleegcentrum in Raalte. Tijdens van 1932 tot 1964 was Angeli Custodes een ziekenhuis, gesticht door de Zusters van Liefde uit Tilburg samen met de gemeenschap van Raalte. In de oorlog heeft het nog een andere functie gehad, namelijk een plek voor onderduikers.

8. Zoek Angeli Custodes op, op de kaart. Zet er een rondje omheen.

9. Naast reguliere plekken om onder te duiken, bijvoorbeeld op boerenbedrijven, zat ook Angeli Custodes vol met onderduikers. Bedenk of je dit een goede of minder goede schuilplaats vindt en leg je antwoord uit.

Een kamp in Heeten

In september 1944 hebben vier onderduikers een krijgsgevangenenkamp* opgezet in de buurt van Heeten. Ze noemden het 'krijgsgevangenenkamp Prins Bernhard'. Het kamp had de volgende doelstellingen:

1. Tijdelijk leden van vijandelijke legers vasthouden.
2. Als doorgangshuis voor onderduikers gebruiken.
3. Onderdak verlenen aan geallieerde vliegers.
4. Gebruiken voor het africhten van leden van de Twentsche Knokploeg.
5. Gebruiken als wapen- en munitieopslagplaats voor de ondergrondse strijdkrachten in Salland.

Het Dagprogramma van het Krijgsgevangenenkamp Prins Bernhard*

<i>07.00 uur:</i>	<i>Reveille (=opstaan)</i>
<i>07.30 uur:</i>	<i>Aantreden tussen boerderij en hooimijt voor het appèl</i>
<i>08.00 uur:</i>	<i>Ontbijten</i>
<i>08.30-09.30 uur:</i>	<i>Corveedienst</i>
<i>09.30-12.30 uur:</i>	<i>Eerste deel van de dagorder uitvoeren: verzorging van het vee en werkzaamheden op de akker</i>
<i>12.30-13.00 uur:</i>	<i>Pauze om zich voor te bereiden op het middagmaal</i>
<i>13.00 uur:</i>	<i>Middagmaal</i>
<i>13.30-14.30 uur:</i>	<i>Vrijaf</i>
<i>14.30-17.30 uur:</i>	<i>Afwerken van de rest van de dagorder</i>
<i>18.00 uur:</i>	<i>Appèl met inspectie</i>
<i>18.30 uur:</i>	<i>Avondeten werd opgediend, daarna vrijaf</i>
<i>Tot 22.00 uur :</i>	<i>Het derde en laatste appèl van de dag, daarna slapen</i>

** Krijgsgevangenenkamp: Een krijgsgevangenenkamp is een kamp waar militairen verblijven die door een vijandige groep gevangen zijn genomen tijdens of meteen na een gewapend conflict (of oorlog).*

Het Dagprogramma van het Krijgsgevangenenkamp Prins Bernhard*

10. Bekijk ook de bron met de dagindeling van het kamp. Kruis daarna aan of de onderstaande stellingen juist of onjuist zijn:

In het kamp was er plek voor onderduikers – **juist / onjuist**

Alle werkzaamheden gebeurden op de ochtend, 's middags was men vrij – **juist / onjuist**

Er werden zowel mensen van het verzet/onderduikers als mensen van de bezetter vastgehouden – **juist / onjuist**

Verzet – illegale pers

Het verzet en de onderduikers hielden zich ook bezig met krantjes drukken. Deze werden in het geheim samengesteld, gedrukt, en verspreid. Het was illegaal en erg gevaarlijk.

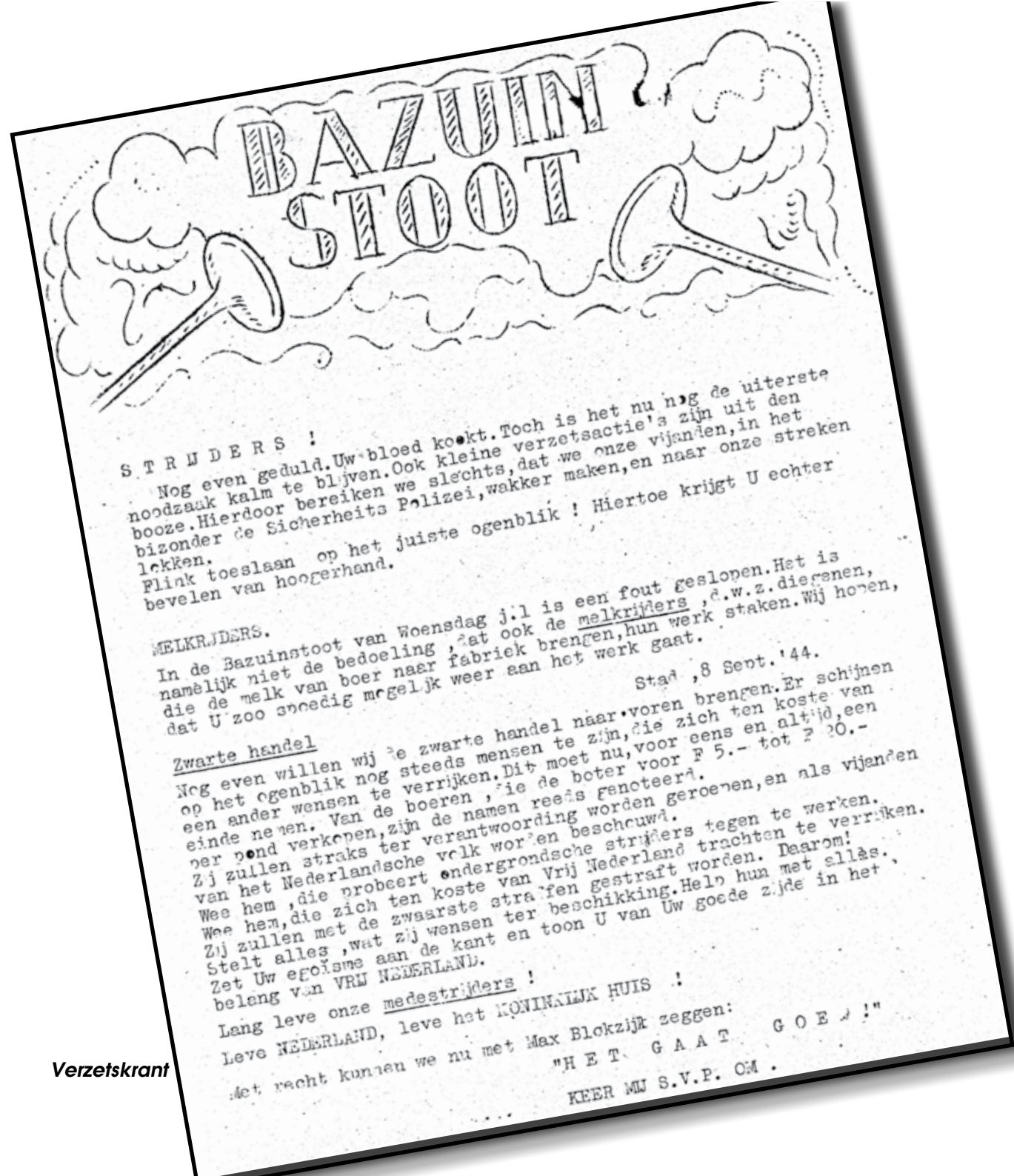
11. Bekijk en lees de bron. Noem twee dingen uit de tekst waaraan je kunt zien dat dit een verzetskrant was.

12. Voor wie waren verzetskranten bedoeld?

13. Bedenk wat er met je kon gebeuren als je werd betrapt bij het maken of verspreiden van een verzetskrant.

6

Verzetskrant

*De resten van
Drukkerij Veld-
huis in Raalte*

14. Bekijk de afbeelding. Je ziet de resten van Drukkerij Veldhuis in Raalte. Wat denk je dat er gebeurd is?

15. Wie zou dit gedaan kunnen hebben en waarom?

Foto A

Verzet – stelen & vervalsen

Ander activiteiten van het verzet waren stelen en vervalsen van papieren. Voor onderduikers waren bonkaarten bijvoorbeeld een probleem. Zij konden ze immers niet persoonlijk afhalen. Het verzet zorgde ervoor dat ‘gastgezinnen’ van onderduikers extra bonkaarten kregen. Hiervoor was een speciale organisatie opgericht. Een onderdeel van die organisatie pleegde gewapende overvallen op distributiekantoren en drukkerijen om bonkaarten te stelen.

Ook in Raalte werden regelmatig distributiekantoren overvallen als daad van verzet. Andere daden van verzet waren, onderduikers verbergen, papieren vervalsen en krantjes drukken/verspreiden.

16. Wat lijkt jou het meest gevaarlijk om te doen; onderduikers verbergen, overvallen plegen, papieren vervalsen of krantjes drukken/verspreiden? Leg je antwoord uit.

Je ziet hier twee afbeeldingen van het Gemeentehuis in Raalte. Op het Gemeentehuis van Raalte lagen tijdens de oorlog grote aantallen bonkaarten in de kluis opgeslagen. Foto A het gemeentehuis in de oorlog, Foto B het gemeentehuis op dit moment.

17. Noem één verschil (wat veranderd is) en één overeenkomst (wat hetzelfde is gebleven).

verschil: _____

overeenkomst: _____

Het Gemeentehuis is al eens overvallen door het verzet waarbij bonkaarten/ voedselbonnen zijn gestolen.

18. Noem een reden waarom deze bonnen werden gestolen.

Foto B

Verzet - Pilotenhulp

Pilotenhulp is hulp bieden aan bemanningsleden van neergestorte geallieerde vliegtuigen. Van de familie Heuven uit Raalte is het bekend dat zij veel piloten verborgen hebben gehouden. De piloten werden verstopt op De Erve Grootboer bij het Reelaer. In het bos bij de boerderij was een schuilplaats die was afgesloten met een deksel die bedekt was met bladeren.

De bemanning van de B-17G die bij Holten is neergestort. De sergeant helemaal rechts zittend werd geholpen door opperwachmeester Rekers uit Heeten die in het verzet zat

19. Lijkt jou dit een handige schuilplek?

20. Waarom is pilotenhulp ook een vorm van verzet? Leg je antwoord uit.

DANKBETUIGING
van de dertien gijzelaars
aan hun weldoeners.

De dertien inwoners van Raalte, die van Donderdagavond 9 November tot Dinsdagmiddag 14 November 1944, in totaal 111 uur, in gijzeling hebben doorgebracht, achten het zich een dure plicht hartelijk dank te brengen aan de ingezetenen, die op zo'n ondubbelzinnige wijze blij hebben gegeven van hun medeleven.

- Uit de grond van hun hart brengen zij dank:
- ten eerste aan hen, die onvermoeid en met groot succes hebben zorg gedragen, dat het doodvonnis over tien van hen werd afgeweerd,
 - ten tweede aan hen, die door gebed God's zegen over deze arbeid hebben afgesmeekt,
 - ten derde aan hen, die door milde gaven van spijs en drank en genotmiddelen in de somberheid van de opsluiting het verwarmende en koesterende zonnetje van de christelijke charitas hebben doen schijnen,
 - ten vierde aan de Zeereerwaarde Moeder Overste, de Eerwaarde Zusters en personeel van het R.K.Zieken- en Verzorgingshuis, die op een onvolprezen wijze zorg hebben gedragen voor de bereiding en bezorging van de uitgelezen maaltijden.

De gijzelaars zullen Uw aller steun en troost nimmer vergeten en zij bidden God, dat Hij U allen en Uwe eventuele gezinnen daarvoor ruimschoots zal belonen.

Zij wisten dat U met hen zoudt medeleven en zoudt medevoelen het gemis van de vrijheid, doch wat U voor hen gedaan heeft overtrof hun stoutste verwachtingen.

Hun dank is niet onder woorden te brengen.
God lone U allen.

RAALTE, 15 November 1944.

<i>P.F. A. J. van Wegen</i>	P. Tillemans, R.K.Priester.	<i>i. Wegen</i>	F. van Wegen.
<i>W. Peek</i>	J. Douma.	<i>E. Gerritsen</i>	E. Gerritsen.
<i>J. Roering</i>	W. Peek.	<i>H. Bouwhuis</i>	H. Bouwhuis.
<i>A. Fliertuis</i>	J. Roering.	<i>J. Roescher</i>	J. Roescher.
<i>V. Ererts</i>	A. Fliertuis.	<i>F.F.H. van Wegen</i>	J. van Wegen.
<i>P. van Wegen</i>	V. Ererts.	<i>W. Meijer</i>	W. Meijer.
<i>P. van Wegen</i>	P. van Wegen.		

Ons zijn niet alle weldoeners bekend. Wij hopen echter, dat onze dankbetuiging allen zal bereiken, is het niet rechtstreeks dan via anderen.

Namens de gijzelaars,
In alle dank en hoogachting:

i. Wegen

Verzet – Spannende tijd voor gijzelaars!

Op donderdagavond 9 november 1944 werden achttien Raaltenaren door de Duitsers opgepakt en gegijzeld. De Duitsers hielden mensen gegijzeld omdat zij (en anderen) niet wilden meewerken met de Duitsers. Want meewerken met de Duitsers werd gezien als verraad (collaboratie). Gelukkig werden vijf van de achttien gijzelaars al heel snel vrijgelaten. De overige dertien gijzelaars schreven de 'dankbetuiging' (zie afbeelding hiernaast).

Bekijk de bron hiernaast.

De gijzelaars noemen vier redenen waarvoor zij dankbaar zijn. In de tekst vind je deze bij 'ten eerste' en verder.

21. Zoek in de eerste reden op welke straf de gijzelaars konden krijgen.

De dertien gijzelaars hebben de dankbetuiging ondertekend.

22. Hoe is het dus afgelopen met de overige dertien gijzelaars?

Bron

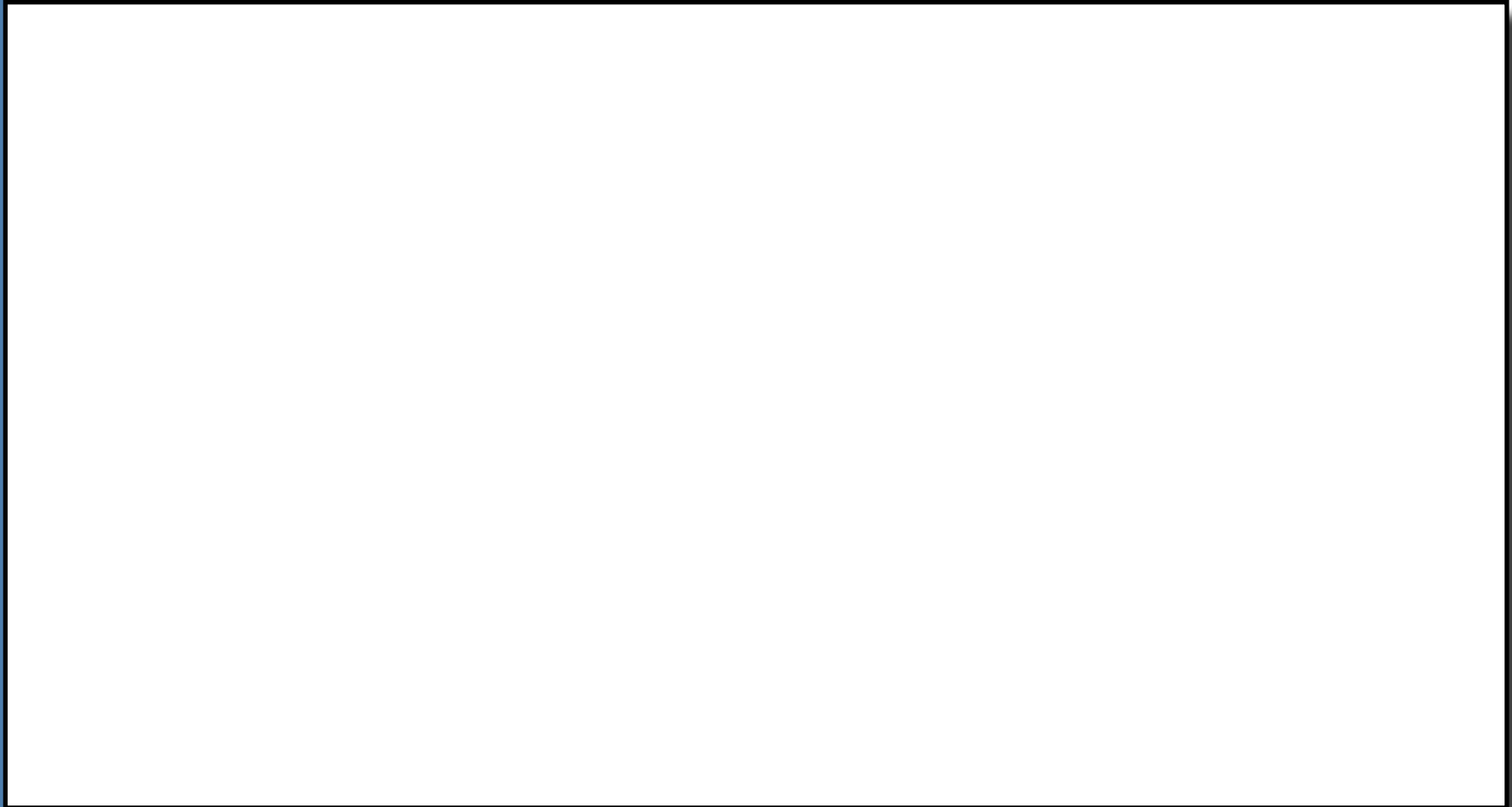
Verzetsgroep Westenenk uit Raalte

Oude foto

23. Bekijk de foto. Deze mannen zaten allemaal in het verzet. Noem twee dingen die je ziet op de foto waaraan je kunt zien dat dit geen militairen waren?

Tekenopdracht

Wat vind jij een goede plek om je te verstoppen (als onderduiker)?
Maak een tekening van jouw onderduikplek.

Tekening

Eindopdracht

Op pagina 15 staan vier foto's. Knip de vier foto's uit en plak ze op het plakvel. Bedenk bij elke foto een bijschrift (titel) en geef daaronder een korte uitleg, waarom de foto bij dit thema past.

Dit bronnenboekje is onderdeel van het lespakket 'Oorlog in Overijssel - Raalte'. Het lespakket bestaat uit vier bronnenboekjes, met de thema's:

- *Dagelijks leven*
- *Joods leven*
- *Luchtverkeer*
- *Verzet*

